
ЕКОНОМІКА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

УДК 339.924

К. М. ГУДИМ,
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту та туризму
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара*

ПРІОРИТЕТНІ ФОРМИ ТА НАПРЯМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ *

Досліджено сучасні тенденції розвитку та функціонування міжнародного бізнесу в контексті макрорегіональної інтеграції. Визначено роль результатів економічних перетворень, що відбуваються як у розвинутих, так і в найменш розвинутих країнах. Підкреслено актуальність динамічного розвитку сфери послуг в економіці найменш розвинутих країн.

Ключові слова: глобалізація, розвинуті країни, найменш розвинуті країни, експорт, імпорт, капітал, ПІІ.

K. M. GUDYM,
*Cand. of Econ. Sci.,
Ass. Prof. of the Chair of Management and tourism,
Oles Gonchar Dnipropetrovsk National University*

PRIORITY FORMS AND DIRECTIONS OF FUNCTIONING OF THE MODERN INTERNATIONAL BUSINESS

The modern tendencies of development and functioning of the international business are studied in the context of a macroregional integration. The role of economic transformations running in the developed countries and in the most undeveloped ones is defined. The actuality of a dynamical progress in the service sphere of the economies of the most undeveloped countries is emphasized.

Keywords: globalization, developed countries, the least developed countries, export, import, capital, direct foreign investments.

Глобалізація як процес – це результат розвитку продуктивних сил та інтернаціоналізації всіх сфер суспільного життя, встановлення безпосередніх більш-менш сталих зв'язків між суб'єктами різних країн, унаслідок чого виробничий процес в одній країні стає складовою частиною процесу, який відбувається в інтернаціональному або світовому масштабах.

Для реалізації поставлених завдань актуальним є застосування сучасних методів, технологій збирання та опрацювання використаних матеріалів. У нашому

Гудим Катерина Миколаївна (Gudym Kateryna Mykolaivna) – e-mail: zhilenkok@mail.ru.

* Стаття друкується в авторській редакції.

дослідженні були задіяні статистичний, аналітичний і абстрактно-логічний методи, застосовувалися сучасні технології, засновані на інформаційних системах (наприклад, мережі Інтернет).

Світова економіка стає єдиним ринком і виробничою зоною з національними та регіональними секторами, а не простою сукупністю національних економік, які здійснюють взаємне економічне співробітництво. Провідним аспектом цього дослідження є визначення пріоритетних форм і напрямів функціонування сучасного міжнародного бізнесу.

Вивченням процесів формування і розвитку сучасного міжнародного бізнесу займаються провідні вітчизняні та зарубіжні вчені і практики: Ю.В. Макогон, Т.В. Орехова, К.В. Лисенко, І.О. Шульга, М.О. Черноусова, Н.М. Ємельянова [1], Ю.Г. Козак, В.В. Ковалевський, С.Н. Лебедева, М.Є. Бикова, Н.С. Логвінова, О.В. Воронова [2]. Основну увагу вчені приділяють аналізу типологічної та регіонально-інтеграційної структури країн, результатам впровадження стратегій як економічного розвитку, так і макрорегіональних інтеграційних об'єднань. Подальше дослідження сучасних тенденцій макрорегіональних інтеграційних процесів охоплює проблеми позитивних і негативних наслідків структурних перетворень світової економіки. Особливим аспектом є паритетність функціонування економіки розвинутих і найменш розвинутих країн.

Основне завдання статті — визначити сучасні тенденції економічного розвитку країн у контексті макрорегіональної інтеграції. Світова агропродовольча система (САПС) формується в результаті розвитку міжнародної кооперації у сфері виробництва та продажу продовольства. Її матеріальну основу складає АПК, який включає виробництво засобів виробництва, сільське господарство, що виробляє продовольчу сировину та продукти харчування, переробку і збут сільськогосподарської сировини та продовольства.

Формування САПС не тільки не усуває нерівномірність розвитку національних продовольчих систем, але й сприяє їй посиленню, оскільки конкуренція та поділ праці виходять на глобальний рівень. Провідною ланкою САПС є розвинуті країни. Для їх АПК зовнішньоекономічні ринки стають основним чинником економічного зростання. Це дістає своє вираження у поглибленні спеціалізації та кооперування у виробництві продовольства і ресурсів для нього, взаємному розширенні руху капіталів і технологій*.

Досвід розвинутих країн показує, що попит на продовольство є практично безмежним при досягненні високих норм споживання. Удосконалення йде шляхом залучення до господарського обороту нових рослин і їх видів, розширення асортименту, збільшення строків зберігання та покращення умов транспортування продукції (економії затрат праці при виробництві продуктів харчування), виходу на ринок товарів, що займають проміжне становище між продуктами харчування та медичними препаратами.

Тваринництво розвивається в усіх регіонах земної кулі. В економічно розвинутих країнах Європи, Північної Америки в лісовій і лісостеповій зонах розводять велику рогату худобу молочно-м'ясного та молочного напрямів. Найбільше поголів'я великої рогатої худоби (до 60%) припадає на країни Азії, Африки (але тут його продуктивність є дуже низькою, а худоба використовується для ро-

---

* Europe: European Union: Economy overview [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.cia.gov.

боти на полях та як тяглова сила), Південної Америки. Свинарство поширене у країнах Азії, Північної Америки та Європи. Птахівництво в розвинутих країнах переведено на індустріальну основу.

Прискорення економічного піднесення країн, що розвиваються, перетворює їх у більш активну, хоча й залежну від розвинутих країн, ланку САПС. Водночас така двостороння залежність прискорює розвиток глобальної продовольчої системи. Країни, що розвиваються, намагаючись подолати своє відставання у виробництві та споживанні продовольства, пришвидшують піднесення своїх економік, у тому числі й сільського господарства. Це спричиняє не тільки зростання імпорту продовольства, але й імпорт ресурсів, технологій і капіталів, необхідних для розвитку національних продовольчих систем.

Країнам з перехідною економікою належить скромне місце у світовій агропродовольчій системі, але їх частка в окремих регіонах є досить суттєвою. До загальних проблем, що стоять перед ними, належать: низька ефективність економіки, включаючи АПК; висока залежність від імпорту продовольства та ресурсів для його виробництва; недосконалість або відсутність елементів ринкового господарства тощо.

Посилюється вплив ТНК на розвиток САПС. У розвинутих країнах ТНК переважають у сільськогосподарських сферах національних АПК (сільськогосподарське машинобудування, харчова промисловість, торгівля, сфера обслуговування)*. У країнах, що розвиваються, ТНК сприяють розвитку сільського господарства, часто є основою АПК і ланок з вирощування, переробки, пакування і транспортування продукції.

Загальний обсяг продажів, здійснених зарубіжними філіями ТНК, зріс за 2005–2012 рр. в 11 разів і становив 31197 млн. дол. Більше половини американського експорту – це результат діяльності національних та іноземних ТНК. У Великобританії ця частка сягає 80%, у Сінгапурі – 90%. Відносно новим явищем стало формування великих національних і транснаціональних продовольчих компаній у країнах, що розвиваються, насамперед, в Азії та Латинській Америці.

Провідна роль у формуванні процесів транснаціоналізації належить розвитку зовнішньої торгівлі та кредитно-фінансових відносин, обміну науково-технічною інформацією, міжнародному туризму. У рамках світового господарства сформувалося кілька основних центрів зовнішньоторговельних зв'язків. Майже 3/4 зовнішньоторгового обороту припадають на розвинуті країни, у тому числі 1/3 – на США, ФРН та Японію. НТП істотно вплинув на товарну структуру зовнішньої торгівлі. Продукція обробної промисловості зайняла чільну позицію – понад 4/5. Особливо важливе місце посіла продукція машинобудування.

Структура експорту країн, що розвиваються, теж змінилася (табл. 1): зменшилася їх залежність від вивезення видів сировини, за винятком країн – експортерів нафти.

Структура експорту свідчить про рівень динаміки розвитку науково-технічного прогресу регіону. Експорт послуг є характерним для економік з досить високими темпами розвитку НТП. Серед країн, що розвиваються, лідерами в цьому напрямі є Сінгапур, Тайвань, Бразилія, Мексика та Індія.

* Europe: European Union: Economy overview [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.cia.gov.

Таблиця 1

Структура експорту країн, які розвиваються, у 2012 р. *

(% ВВП)

Країна	Промисловість	Сфера послуг	Сільське господарство
Сінгапур.....	26,6	73,4	0
Тайвань.....	32	66,8	1,2
Південна Корея.....	75	24	0
Малайзія.....	40	48	12,0
Таїланд.....	34	52,7	13,3
Філіппіни.....	31,5	55,7	12,8
Індонезія.....	47,2	38,1	14,7
Чилі.....	63	34	3
Мексика.....	34,2	62	3,8
Бразилія.....	27	67	5,5
Індія.....	26,4	56,4	17,2
Україна.....	68,4	11,9	19,7

* Доклад о торговле и развитии, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2013_ru.pdf.

Однак здебільшого країни, що розвиваються, досі залишаються основними постачальниками сировини – нафти, міді, бавовни, природного каучуку, а також продовольчих товарів – кави, какао, цукру, бананів тощо. Найзначніші зміни у зовнішній торгівлі відбулись у нових індустріальних країнах – Республіці Корея, Бразилії, Мексиці, Аргентині, Тайвані та Сінгапурі, які донедавна були головними експортерами сировини, споживчих товарів, а сьогодні у своєму експорті значно збільшили частку промислових товарів.

Для більшості країн зовнішня торгівля – основна форма зовнішньоекономічної діяльності. Абсолютні та відносні показники експорту й імпорту країни характеризують розміри та особливості її участі в міжнародному поділі праці (табл. 2).

Таблиця 2

Структура світового експорту (імпорту)
у деяких країнах, які розвиваються, у 2012 р. *

(%)

Країна	ВВП	Експорт	Імпорт
Сінгапур.....	4,5	2,5	1,8
Тайвань.....	1,12	1,7	1,6
Південна Корея.....	1,5	3,1	2,9
Таїланд.....	0,8	1,2	1,1
Філіппіни.....	0,49	0,26	0,35
Індонезія.....	1,4	1,12	0,93
Чилі.....	0,38	0,45	0,39
Мексика.....	2,1	1,95	1,97
Аргентина.....	0,9	0,47	0,4
Бразилія.....	2,89	1,42	1,23
Індія.....	5,6	1,67	2,59
Україна.....	0,4	0,8	1,1

* Доклад о торговле и развитии, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2012_ru.pdf.

У рамках світового господарства сформувалося кілька основних центрів і напрямів зовнішньоторговельних зв'язків. Понад 2/3 обороту зовнішньої торгівлі

припадають на взаємну торгівлю між економічно розвинутими країнами, в тому числі 1/3 – на США, ФРН та Японію (табл. 3).

Таблиця 3
Структура економіки розвинутих країн у 2012 р. за секторами *
(% ВВП)

Країна	Сільське господарство	Промисловість	Послуги
США.....	1,2	19,2	79,6
Японія.....	1,2	27,3	71,6
Німеччина.....	0,8	28,6	70,6
Великобританія.....	0,7	21,4	77,8
Франція.....	1,8	18,8	79,4
Італія.....	2,0	24,7	73,4
Греція.....	3,3	17,9	78,9
Швеція.....	1,8	27,3	70,9
Португалія.....	2,5	22,8	74,7
Іспанія.....	3,2	25,8	71,0

* Central Intelligence Agency (CIA). The World FactBook. – 17.11.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/xx.html>.

Отже, країни, що формують основні “полюси росту”, беруть особливо активну участь у міжнародному поділі праці: на Західну Європу припадають понад 2/5 зовнішньоторговельного обороту, на Північну Америку та Східну Азію – відповідно, по 1/5. Напрями зовнішньоторговельних зв’язків інших частин світу так чи інакше зорієнтовані на ці основні регіони інтенсивної зовнішньоекономічної діяльності.

За існуючими оцінками, річний обсяг міжнародних фінансових операцій у 10–20 разів перевищує масштаби світової торгівлі, сягаючи 150 трлн. дол. Майже 30% цієї суми припадають на США, по 15% – на Японію та Великобританію. Потужними інвесторами є також ФРН, Франція та Італія. У 70-ті роки ХХ ст. намітилася нова тенденція: збільшення інвестицій країн – експортерів нафти (Саудівської Аравії, Кувейту, ОАЕ) в економіку європейських держав і США, а останнім часом – Республіки Кореї і Тайваню.

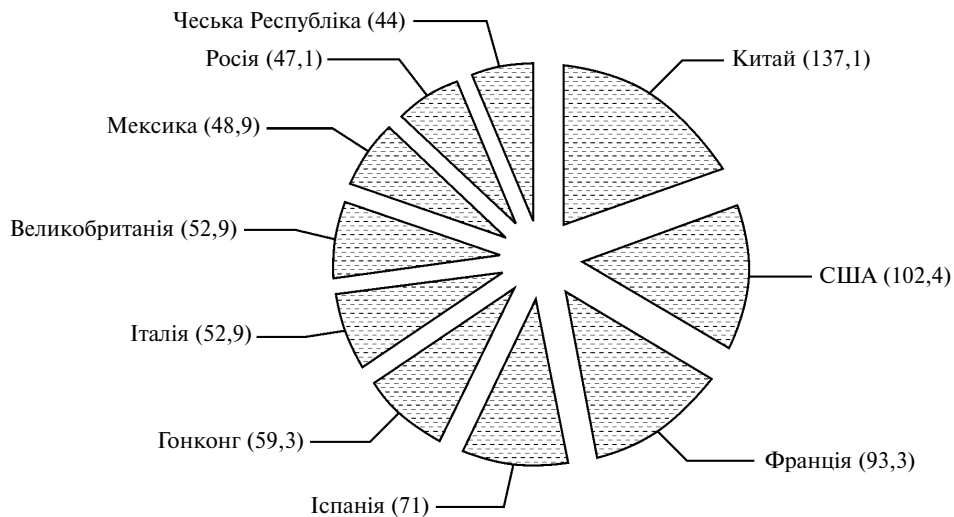
Сьогодні дедалі істотнішу роль у зв’язках між країнами відіграє міжнародний туризм. Головним його регіоном були і залишаються країни Західної Європи та США. За результатами 2012 р., туристична галузь склала 12% світового внутрішнього продукту та поглинула більше 14% витрат споживачів. У багатьох країнах і регіонах туризм є основним джерелом прибутків. Надходження з туристичної сфери у світовому масштабі становлять понад 500 млрд. дол. щороку [3].

Туристична галузь з кожним роком займає дедалі значне місце у світовому господарстві. Станом на 2012 р. тут зайнято 8% працездатного населення (250 млн. осіб, тобто кожний 10-й працюючий); її вклад у світовий ВВП становить 3,3 трлн. дол. (понад 11%), 630 млрд. дол. інвестицій, або 9% усіх інвестицій у загальний капітал. За останні 15 років галузь туризму сформувалась і дістала визнання як одна з найбільших у світі сфер діяльності з надання послуг *.

На частку туризму припадає 7% світових інвестицій, 11% споживчих витрат, 5% усіх податкових надходжень і 1/3 світової торгівлі послугами. Одне з найважливіших місць у структурі світового експорту послуг належить туристичним (їх

* Europe: European Union: Economy overview [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.cia.gov.

частка становить близько 30%). У цілому ж попит на подорожі зростає швидше, ніж економіка, і, за прогнозами, подвоюватиметься кожні 10–15 років. При цьому доходи від туризму, за даними СОТ, до 2020 р. зростуть до 2000 млрд. дол. (рис.).

Прогноз динаміки розвитку міжнародного туризму до 2020 р. (млн. дол.)

Вплив туризму на економіку держави [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.skole.com.ua/...turizm/34-turizm-ekonom.

Передбачається, що при щорічному зростанні туристичних потоків на 8% кількість туристів до Китаю до 2020 р. сягне 137,1 млн. осіб. Другим за популярністю туристичним напрямком стануть США (102,4 млн. осіб), далі – Франція (93,3 млн. осіб), Іспанія (71 млн. осіб) і Гонконг (59,3 млн. осіб). Щоденні витрати туристів, за винятком коштів на авіап перевезення, збільшаться до 5 млрд. дол. на день. За прогнозами СОТ, очікується бурхливий розвиток виїзного туризму. Найбільшими країнами – постачальниками туристичних потоків стануть Німеччина, Японія, США, Китай і Великобританія.

Економічна відсталість нових політичних структур у Східній Європі є реальним бар'єром для залучення населення цих країн у міжнародний туризм. Обсяг туристичних послуг між країнами Західної та Східної Європи зростатиме, насамперед, у напрямку із Сходу на Захід. Однак разом з економічним піднесенням країн Східної Європи, розбудовою туристичної інфраструктури і транспортних систем міжнародний туризм для країн, що розвиваються, стане джерелом не тільки надходження іноземної валюти, але й створення нових робочих місць.

Прискореними темпами розвиваються обмін інформацією, будівельно-монтажні послуги з обслуговування придбаних машин, автомобілів тощо. Сучасний розвиток зовнішньої торгівлі характеризується вивезенням капіталу у формі інвестиції. Інвестиції направлено на придбання машин, устаткування та обладнання, на організацію виробництва, формування виробничих запасів та ін. (табл. 4).

Таблиця 4
ППІ в економіку деяких нових індустріальних країн світу у 2012 р.*

(млрд. дол.)

Країна	Надійшло у 2012 р.	Накопичено ППІ за 1970–2012 рр.	Частка світових ППІ у 2012 р. (%)
Аргентина.....	7,2	141,1	0,5
Бразилія.....	66,7	483,9	4,4
Індія.....	31,6	229,6	2,1
Республіка Корея.....	4,7	102,6	0,3
Мексика.....	19,6	388,7	1,3
Таїланд.....	9,6	122,3	0,6
Країни, що розвиваються (усього).....	684,4	6377,2	44,9

* Вплив туризму на економіку держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.skole.com.ua/...turizm/34-turizm-ekonom.

В інвестиціях в іноземній валюті частка країн, які розвиваються, збільшилася з 38,2% у 2000 р. до 45,0% у 2012 р. Найпривабливішими для іноземних інвесторів є країни з економікою, що динамічно розвивається, – Бразилія, Мексика та Індія. Частка країн з транзитивною економікою також збільшилася – з 0,5% у 2000 р. до 3,7% у 2006 р. і до 6,0% у 2012 р. У цій групі найпривабливішими для іноземних інвестицій у 2012 р. були Російська Федерація – 52878 млн. дол., Казахстан – 12910 млн. дол., Беларусь – 3986 млн. дол. та Україна – 7207 млн. дол.

Сучасні тенденції розвитку міжнародного бізнесу зумовлені процесами інтеграції та глобалізації. Диспаритет у розвитку окремих регіонів поступово нівелюється, чому сприяють інтернаціоналізація капіталу та інтеграційні процеси в галузях інформаційних технологій. Стратегічну роль відіграє транснаціоналізація агропромислового комплексу, галузі промисловості й туризму. Поділ світової економіки за ступенем розвитку країн є досить актуальним. Динаміка функціонування розвинутих і найменш розвинутих країн різняться тенденціями розвитку та наслідками впливу на світову економіку. Незважаючи на певні регіональні особливості, можна виділити загальні аспекти, притаманні як розвинутих, так і найменш розвинутих країнам: скорочення обсягу експорту низькотехнологічної продукції, динамічне зростання обсягів експорту послуг і сучасних технологій, стимулювання розвитку сфери туризму. Кредитно-фінансові відносини розвиваються в наданні позик і кредитів, а в розвинутих країнах – також у вивезенні капіталу.

Список використаної літератури

1. *Макогон Ю.В., Орехова Т.В., Лисенко К.В. та ін.* Трансформація процесу транснаціоналізації в умовах зростання невизначеності глобального економічного середовища: моногр. ; [під ред. Т.В. Орехової]. – Д. : Норд Прес, 2011. – 652 с.
2. *Козак Ю.Г., Ковалевський В.В., Лебедева С.Н. та ін.* Економіка зарубіжних країн : навч. посіб. – 4-те вид., перероб. та доп. ; [за ред. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В.]. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 292 с.
3. Вплив туризму на економіку держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.skole.com.ua/...turizm/34-turizm-ekonom.

References

1. Makogon Yu.V., Orekhova T.V., Lysenko K.V. et al. *Transformatsiya Protsesu Transnatsionalizatsii v Umovakh Zrostannya Nevyznachenosti Global'nogo Ekonomichnogo Sere dovyyshcha, pid red T.V. Orekhovoi* [Transformation of the Process of Transnationalization under Conditions of the Increasing Uncertainty of the Global Economic Medium], edited by T.V. Orekhova. Donetsk, Nord Pres, 2011 [in Ukrainian].
2. Kozak Yu.G., Kovalevs'kyi V.V., Lebedeva S.N. et al. *Ekonomika Zarubizhnykh Krain, za red. Yu.G. Kozaka, V.V. Kovalevs'kogo* [Economy of Foreign Countries], edited by Yu.G. Kozak, V.V. Kovalevs'kyi. Kyiv, Center of Educ. Liter., 2013 [in Ukrainian].
3. *Vplyv turizmu na ekonomiku derzhavy* [Influence of tourism on state's economy], available at: www.skole.com.ua/...turizm/34-turizm-ekonom [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 7 травня 2014 р.
